

ler'in sayısı 4.739.000 olarak gösterilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

E. G. Browne, *Materials for the Study of the Babi Religion*, Cambridge 1918; Bahâullah, *el-İkân* (trc. M. Hüseyin Biçâre), Kahire 1343; a.mlf., *Epistle to the Son of the Wolf*, Wilmette 1953 (Türkçesi: *Kurdunoğlu* [trc. Mecdi İnan], İstanbul 1976); M. Nabil Zarendi, *The Dawn-Breakers* (trc. Shoghi Effendi), New York 1932 (Türkçesi: *Nebil Tarihi* [trc. Minu Dıraşan], Ankara 1973); M. Ali, *History and Doctrines of the Babi Movement*, Lahore 1933; Shoghi Effendi, *Gleanings from the Writings of Bahâ'ul-lâh*, New York 1935 (Türkçesi: *Bahâullah'ın Sesi* [trc. Mecdi İnan], İstanbul 1974); a.mlf., *Selected Writings of Abdulbaha*, Wilmette 1942; Muhammed el-Bâkir, *el-Hakâ'ıku'd-diniyye fî'r-red 'ale'l-'akâ'id il-Bahâ'iyye*, Kahire 1351; J. E. Esslemont, *Bahâ'u'llâh and the New Era*, Wilmette 1946; *Bahâillîğin Birinci Yüzyılı* (trc. Mecdi İnan), İstanbul 1948 (Britanya Adaları Ruhani Mahfili neşriyatı); S. Lemaître, *Abdul Baha*, Paris 1952; Abdürrezzak el-Hüseyinî, *el-Bâbiyyûn ve'l-Bahâ'iyyûn fî hâdîrihim ve mâ-zîhim*, Sayda 1381/1962; G. Townshead, *The Mission of Bahâ'u'llâh*, London 1965; Minu Dıraşan, *Hakikat Işığı*, Ankara 1966; N. Özşüca, *Bahâi Dinî*, Ankara 1967; H. Holley, *Religion for Mankind*, London 1969; Adib Taherzadeh, *The Revelation of Bahâ'u'llâh*, Oxford 1974; M. Zerrin Akgün, *İslâmiyet Bakımından Bâbilik ve Bahâilik*, Ankara 1975; H. M. Bal-yuzi, *'Abdu'l-Baha*, Oxford 1977; Huşmand Fatheazam, *Yeni Bahçe* (trc. Mehmet Niyazi), Adana 1977; İhsân ilâhî Zahîr, *el-Bahâ'iyye*, Lahor 1979; Ethem Ruhi Fiğlalı, *Bâbilik ve Bahâilik*, Mecca 1402/1981; Muhsin Abdülhamîd, *Hakikatü'l-Bâbiyye ve'l-Bahâ'iyye*, Beyrut 1405/1985; Âişe Abdurrahman, *Kırâ'a fî veşâ'iki'l-Bahâ'iyye*, Kahire 1406/1986; Mustafa M. el-Hadiî, *el-Kavlû'l-hak fî'l-Bâbiyye ve'l-Bahâ'iyye ve'l-Kâdiyânîyye ve'l-Mehdiyye*, Kahire 1406/1986; C. Brockelmann, *Târîhu's-su'ûbi'l-İslâmiyye* (trc. N. E. Fâris — M. el-Ba'lebekî), Beyrut 1988, s. 665-669; Es'ad Sahmerânî, *el-Bahâ'iyye ve'l-Kâdiyânîyye*, Beyrut 1410/1989; Muhammed Ebû Zehre, *Târîhu'l-mezâhibi'l-İslâmiyye*, Kahire, ts., s. 211-220; S. Ali Raza Naqavî, "Bâbism and Bahâ'ism", *IS*, XIV/3 (1975), s. 185-217; P. Smith, "A Note on Babi and Baha'i Numbers in Iran", *Jr.S*, XVII/2-3 (1984), s. 295-301; Cl. Huart, "Bâb", *IA*, II, 163-165; a.mlf., "Bâbiler", *a.e.*, II, 179-180; a.mlf., "Bahâullâh", *a.e.*, II, 223; A. Bausani, "Bâb", *El²* (İng.), I, 846-847; a.mlf., "Bahâ' Allâh", *a.e.*, I, 911-912; a.mlf., "Bahâ'is", *a.e.*, I, 915-918; a.mlf., "Aqdas", *Elr.*, II, 191-192; a.mlf. — D. MacEoin, "Abd-al-Bahâ", *a.e.*, I, 102-104; *DCR*, s. 124-125; E. G. Browne, "Bâb, Bâbis", *ERE*, II, 299-308; D. M. MacEoin, "Bâb", *Elr.*, III, 278-284; a.mlf., "Bâbism", *a.e.*, III, 309-317; J. R. I. Cole, "Bahâ'—Allâh", *a.e.*, III, 422-429; a.mlf. — v.dğr., "Bahai Faith, Bahaism", *a.e.*, III, 439-460.

ETHEM RUHİ FİĞLALI

BAHÂİYYE

(bk. NAKŞİBENDİYYE).

BAHÂİYYE

(البهائية)

Sühreverdiyye tarikatının
Bahâeddin Zekerîyyâ el-Mültânî'ye
(ö. 661/1262 [?])
nisbet edilen bir kolu
(bk. BAHÂEDDİN ZEKERİYYA).

BAHAR

(بهار)

Divan edebiyatında
en çok sözü edilen mevsimlerden
biri.

Erbaîn ve hamsinden sonra güneşin Hamel, Sevr ve Cevzâ burcunda bulunduğu 22 Mart ile 21 Haziran günleri arasında hüküm süren bahar, divan edebiyatında daha çok havaların ısınması, ağaçların yeşermesi, çiçeklerin açması, kuşların ötmesi, bahçelerde gezintiye çıkılması, sohbet, eğlence ve işret mevsimi olması gibi özellikleriyle ele alınır. Bu sebeple fasl-ı bahâr, nev-bahâr, mevsim-i gül, mevsim-i gülşen, mevsim-i gülzâr, mevsim-i sahrâ, mevsim-i sefer, vakt-i gül, zamân-ı ferah, devr-i gül, devr-i câm, eyyâm-ı adl gibi isimlerle de anılır.

İlk açılan çiçekler olmaları sebebiyle benefşe ve gül baharın habercisi sayılır. Bunların açılmasıyla bağlara bahçelere gezintiye çıkılır, işret ve sohbet meclisleri kurulur.

Baharda havalar ılımandır. Aynı zamanda geceyle gündüzün eşit olduğu nevrüz da bu mevsim içindedir. Bu münasebetle bahar adl ve itidal ile vasflandırılmıştır. Ayrıca dünyaya ve âhirete aynı değeri veren, insanlar arasında eşitliği emreden, özellikle rahmet dini olan Müslümanlığın da sembolüdür. Sevgilinin yüzü ölçülü ve mükemmel güzelliği sebebiyle bahara benzetildiğinden kendisinin de âdil bir sultan oluşu söz konusu edilir.

Halkın "acı bahar" dediği baharın başlangıcında (evvel bahar) havalar biraz serin olur. Rakip de soğuktur. Onun bahara benzeyen sevgilinin yanında bulunuşu, "Olur soğuk havâlar evvel bahâra karşı" mısraında ifadesini bulmaktadır.

Baharda hafif, tatlı veya serin esen rüzgârdan söz edilir. Bu bazan nesîm, bazan da sabâdır. O Hz. İsa'nın nefesi gibi ölü tabiatı canlandırır, etrafa "arz-ı i'tidâl" eyler. Gökteki bulutları dağıtır.

Nevruzda güneşin önünde bulut olması bundandır.

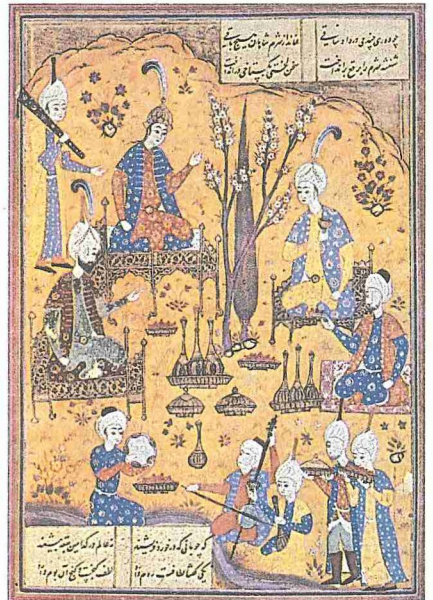
Bahar aynı zamanda rahmet mevsimidir. Yağmurlar bolluk ve bereket getirir. Bulutlar (ebr-i bahâr) tabiatı canlandırmak için yağmur indirir, her taraftan seller akar. Havaların ısınmasıyla karlar erir, ırmakların suyu coşkun ve bulanık olur. Bu sebeple ebr-i bahâr kelimesi âşığın durmadan akan kanlı gözyaşları mânasında da kullanılır.

Kışı geçirip bahara erişen hastanın ölüm tehlikesini atlattığına inanılır. "Bahâr-ı dil" tabiri bunu ifade ettiği gibi gönül hoşluğundan kinaye olarak da kullanılır. Baharda delilerin derdi gibi âşıkların sevdası da artar. Kıvrım kıvrım, çağıl çağıl akan ırmakların ses ve şekil yönünden zinciri hatırlatması bu ilginin kurulmasında rol oynar. Zira bilindiği gibi delileri zincire vururlar. Baharda kan aldirmek da eski bir âdettir.

Havalar uygun olduğu için bahar sefer mevsimi olarak da anılır. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nda da genellikle bu mevsimde sefere çıkılırdı.

"Bahâr-ı hüsn" tabiri ile güzellik ve bilhassa ilk gençlik çağındaki güzellik (tazelik) kastedilmektedir. Devlet, baht, saltanat gibi ömür, çocukluk veya gençlik de bahara benzetilir (bahâr-ı ömr). Bu benzetmede baharın güzelliği kadar ki-

Nizâmî'nin *Hamse*'sinden, Hüsrev'in baharda tertip edilen ziyâfet ve eğlenceye katıldığını gösteren bir minyatür (Nizâmî-i Gencevî, *Khamse Miniatures*, Bakü 1983, nr. 24)

sa süreli oluşu da rol oynar. Bundan dolayı bahar-hazan tezadı hatırlanır. "Bâhar-endâm" sözü ise güzel, hoş endamlı demektir.

Tasavvufî bir terim olarak bahar, sâlikin vecd ve istiğrak halinde ruhanî mâ-naları kavraması ve ruhaniyetin zuhur etmesini ifade eder.

Bahar tek tek beyitlerde ele alındığı gibi geniş olarak "bahâriyye" adı verilen kasidelerin nesib kısımlarında da işlenir. Halk edebiyatında da adından en çok söz edilen ve çeşitli özellikleriyle dile getirilen mevsim bahardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dihhudâ, *Luğatnâme*, "bahâr" md.; A. Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanını Tedkik*, İstanbul 1964, s. 170; Mehmed Çavuşoğlu, *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul 1971, s. 253-254; Harun Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara 1973, s. 453-455; Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı Tahlili*, Ankara 1987, s. 502-505; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1989, I, 118-119; Âmil Çelebioğlu, "Eski Edebiyatımızda Gençlikle İlgili Bazı Görüşler", *Millî Kültür ve Gençlik Sempozyumu*, Ankara 1985, s. 155-156 vd.; a.mlf., "Türk Edebiyatında Yaşâmeler", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1984, s. 154 vd.; "Bahar", *TDEA*, I, 290-291.

CEMAL KURNAZ

BAHÂR

(البهار)

Eski bir ağırlık ölçüsü.

Bahârın özellikle Basra körfezi ve Hint Okyanusu milletlerarası baharat ticaretinde büyük bir önem taşıdığı bilinmektedir. Ortaçağ'a ait çeşitli Avrupa kaynaklarında bahar, bhar, bhaar, baer, baar ve bar olarak geçen, Arapça'da ise buhâr şeklinde telaffuz edilen kelimenin aslının Hintçe, Kiptice veya Arapça olduğu ileri sürülmüştür. Arapça'da "yük" (Şam lehçesinde "deve yükü") veya "yarım yük" anlamına geldiği gibi ağırlık birimi olarak da çeşitli yer ve zamanlarda yük (deve yükü, hımlı) veya yarım yük (idl) ile eş değerli kabul edilmiştir.

Arap müellifleri bahârın değeriyle ilgili olarak farklı bilgiler vermektedirler. Eserinin bir yerinde buhâr ile kintâr'ın eş anlamlı olduğunu söyleyen Muhammed b. Ahmed el-Makdisî başka yerinde de 300 rıtl'a (Arap Yarımadası'nda), İbn Hurdâzbih 333 men'e (Mültân'da), Şehâbeddin el-Hafâcî ise 300 rıtl veya 3 kintâra eşit olduğunu söylemektedir. Makdisî'nin rıtlıdan maksadının 260

dirhemlik Mekke rıtlı olduğu düşünülmüşse 1 bahâr (= 78.000 dirhem =) 243,75 kg. eder. İbn Hurdâzbih ise men ile 260 dirhemlik Bağdat mennini kastetmiş olsa gerektir ki buna göre de 1 bahâr (= 86.580 dirhem =) 270,5625 kilogramdır. Kahire kadılığı ve Mısır kazaskerliği görevlerinde bulunan Hafâcî ise özellikle İskenderiye civarında baharat ve benzeri maddelerin ölçümünde kullanılan 100 rıtlık kintârı kastetmiş olmalıdır ki burada 1 rıtlın 144 dirhem olduğu düşünüldüğünde 1 bahâr (= 43.200 dirhem =) 135 kg. eder.

Bunlardan başka bahârın 400 rıtlı, 600 rıtlı ve hatta 1000 rıtlı (?) olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır. Ayrıca Suriye lehçesinde 400 rıtlık yarım yüke eşit olduğu söylenmekte ise de 1 Suriye rıtlı 600 dirhem olduğuna göre 400 rıtlı (= 240.000 dirhem =) 750 kg. demektir ki yük için bile fazla olan bu rakam yarım yük için ihtimal dışı görünmektedir. Makrizî ise bahârın 2 Mısır irdeb'i hacmindeki boğa derisinin alacağı ağırlığa eşit olduğunu söylemektedir. Hasan b. İbrâhim el-Cebertî'ye göre XVIII. yüzyılda 1 Mısır irdebi, her biri 442 6/7 dirhemlik, İbn Âbidîn'e göre ise 445 5/7 dirhemlik 96 kadehe eşittir. Birinci hesaba göre 1 bahâr 265,7143 kg., ikincisine göre ise 267,4286 kg. eder.

Bahârın ağırlığındaki farklılıklar, müşteri lehinde olmak üzere, âdet gereği asıl ağırlığa, tartılan maddenin cinsi ve fiyatına göre değişen oranda muayyen bir fire bedeli (Portekizce'de picota) ilâvesinden kaynaklanmaktadır. Portekiz maliyecisi Goali Antonio Nunez'in *Lyvro dos pesos da Ymdia* adlı eserinde muhtelif bahâr ağırlıkları ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Buna göre XVI. yüzyılda esas itibarıyla -picotasız- 1 bahâr: Hürmüz'de 207,4 kg. (ancak malın cinsine göre 422 kilograama kadar çıkmaktadır. W. Baret, 1584'te Hürmüz'de biri 220 ve 246,4 kilogramlık küçük, diğeri de 422 kilogramlık büyük iki bahâr bulunduğunu söylemektedir); Hindistan liman şehirlerinden Diu'da 235,008 kg.; Kalikut'ta 208,1565 kg.; Saymûr'da (veya Chaul) 211,50576 kg.; Coçin ve Quilon'da (veya Kavlam) 166,27275 kg.; Dabhol'da 229,5 kg.; Seylan'da 176,256 kg.; Malaka'da büyük 210,222 kg., küçük 183,6 kg.; Maldivler'de 229,5 kg.; Malindi'de (Kenya) 243,27 kg.; Mombasa'da (Kenya) 235,008 kg.; Mafia'da (Tanzanya) 195,075 kg.; Mozambik'te 229,60279 kg.; Zen-

gibar'da 235,008 kg.; Lâr'da (Güney İran) 218 kg.; XVII. yüzyılda Mekke'de 183,7 kg.; Mehâ'da (Yemen, pamuk için) 150,6-156 kilogramdır (diğer bazı bölgelerde kullanılan bahâr değerleri için aynı esere bakılabilir).

Sonuç olarak bahârın zaman, zemin ve tartılan malın cinsindeki farklılıklara paralel olarak 150 kg. ile 750 kg. arasında değişen değerler aldığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zemahşerî, *el-Fâ'îk*, "buhâr" md.; İbnü'l-Cevzî, *Ğaribü'l-hadîş*, "bhr" md.; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "bhr" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "bhr" md.; *Burhân-ı Kâtt' Tercümesi*, I, 319; *Tâcü'l-'arûs*, "bhr" md.; İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-me-mâlik*, s. 56; *Tehzibü'l-luğâ*, VI, 288; Makdisî, *Ahşenü't-tekâşim*, s. 31, 99; Mevhub b. Ahmed el-Cevâlîkî, *el-Mu'arreb*, Tahran 1966, s. 62-63; Hafâcî, *Şifâ'ü'l-ğalt*, İstanbul 1282, s. 43; W. Hinz, *el-Mekâyil ve'l-euzânü'l-İslâmiyye* (trc. Kâmil el-Aselî), Amman 1970, s. 20-23; M. H. Sauvare, "Matériaux pour Servir à l'Histoire de la Numismatique et de la Métrologie Musulmanes", *JA*, III (1884), s. 401-404; Antonio Nunez, "Livre des Poids, Mesures et Monnaies de l'Inde" (trc. Gabriel Ferrand), a.e., XVI (1920), s. 27-92; Gabriel Ferrand, "Les Poids, Mesures et Monnaies des Mers du Sud aux XVIe et XVIIe Siècles", a.e., XVI, 261-275; "Bahâr", *JA*, II, 221.

CENGİZ KALLEK

BAHÂR

(بهار)

Mîrzâ Muhammed Takî Melikü's-şuarâ'
(1886-1951)

İranlı şair, edebiyat tarihçisi
ve siyaset adamı.

10 Aralık 1886'da Meşhed'de doğdu. Babası zamanın önde gelen bilgin ve şairlerinden olup, Sabûrî mahlası ile şiir yazan ve sonradan "melikü's-şuarâ" unvanını kazanan Hâc Muhammed Bâkır-ı Kâşânî'dir. Bahâr mahlasını, babasını ziyarete geldiği sırada (1300/1882-83) ölen şair Mirza Nasrullah Bahâr-ı Şîrvânî'den aldı. Annesi aslen Kafkasyalı müslüman bir Gürcü ailesine mensuptur. Bahâr ilk öğrenimini babasının yanında tamamladı. 1904 yılında babası ölünce Meşhed'in tanınmış bilgin Edîb-i Nisâbü'rî'nin derslerine devam etti. Küçük yaştan itibaren şiirle ilgilendi ve eski büyük şairleri taklit ederek şiirler yazdı. Babasının ölümünden sonra Kaçarlar'dan Muzafferüddin Şah tarafından kendisine melikü's-şuarâ unvanı verildi. Dünya aktüalitesini Mısır basınından takip eden ve Avrupa kültürüne âşına olan Bahâr 1906'da devlet